

Infosheet

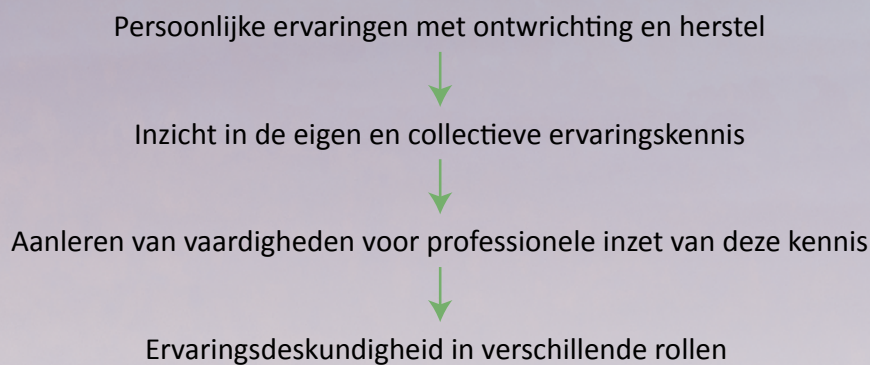
Ervaringsdeskundigheid in multidisciplinaire zorgteams

Ervaringsdeskundigen maken veelal onderdeel uit van multidisciplinaire zorgteams.

Een modelgetrouwe uitvoering van FACT vereist bijvoorbeeld 1,2 fte aan ervaringsdeskundigen (2016 CCAF). Hoe de inzet van ervaringsdeskundigheid in teams vorm krijgt verschilt en roept nogal eens de vraag op hoe deze inzet onderscheidend maar wel in samenhang met de andere disciplines kan zijn.

De ervaringsdeskundige in een multidisciplinair team maakt ruimte voor het persoonlijke herstelproces van cliënten en voor de inrichting van herstelondersteunende zorg.

De term ervaringsdeskundigheid reserveren we voor de beroepsmatige inzet ervan ten behoeve van herstel en herstelondersteuning.

Kennis en ervaring

Waarom is ervaringskennis de sleutel naar persoonlijk herstel?

Bij herstel kan wetenschappelijke en professionele kennis behulpzaam zijn. Hoe deze kennis uiteindelijk in het eigen leven een plek krijgt, hoe dat voegt in wat iemand zelf nog meer doet en is, dat is en blijft altijd hoogst persoonlijk. Wat iemand in dat *persoonlijke proces* ervaart en te weten komt heet *ervaringskennis*. Binnen dit geheel van ervaringskennis voltrekt zich het proces van herstel. Zonder zoiets als de eigen ervaringskennis bestaat er geen persoonlijk proces van herstel waarin de wetenschappelijke en professionele kennis kunnen landen.

Ervaringsdeskundigen kunnen vanuit hun eigen herstelervaringen laten zien hoe dat bij hen heeft gewerkt. Tegelijk weten zij dat herstel uiteindelijk altijd een persoonlijk proces is waarin ieder de eigen intieme worsteling doormaakt en herstel van welbevinden zoekt.

Herstel

Herstel is het persoonlijke proces om in en na ontwrichting balans te vinden. Mensen (her) ontdekken (verloren gewaande) mogelijkheden voor een vervullend leven met of zonder de kwetsbaarheid.

Vaak staan ervaringen van (zelf)stigmatisering herstel in de weg. Voor herstel is het van belang dat (zelf)stigmatisering doorbroken wordt en tegenwicht geboden wordt in de vorm van empowerment. Mensen kunnen daardoor beter voor zichzelf opkomen, op persoonlijk gebied en in relatie tot de zorg en de samenleving.

Vrije ruimte om het eigen ervaren te peilen en zo ruimte te vinden voor herstel is een voorwaarde voor herstel. Soms vindt iemand die ruimte zelf, soms is een aanbod dat dit faciliteert behulpzaam.

“Crisis leidt me, nog steeds, naar mezelf. In de diepste ervaringen komen inzichten die ik niet heb als het kabbelt in mijn leven. En hiervoor is een vrije ruimte, om die inzichten en soms onbenoembare ervaringen te mogen ervaren, essentieel. Over die vrije ruimte gaat het vaak binnen ervaringsdeskundigheid. Het is een prachtige term die veel teweegbrengt maar ook moeilijk te benoemen is. Maar ik kan het voelen, in mijzelf, als ik vrije ruimte heb om te ervaren wat er te ervaren valt. Ik kan het alleen niet goed uitleggen, hoe dat dan zit. Zodra ik dit probeer te vangen in taal verliest het zijn betekenis. Laat staan dat ik het dan gemakkelijk zou kunnen vertalen naar mijn werk. Maar toch probeer ik dit, op mijn manier.”

Evelien Hulshof, ervaringsdeskundig coördinator GGZ Oost Brabant, in: *Participatie en Herstel*, 2019, 1, 8

Waarom is de inzet van ervaringsdeskundigen cruciaal bij de inrichting van herstelondersteunende zorg?

Collectieve ervaringskennis ontstaat als de uitwisseling van persoonlijke ervaringen leidt tot bijvoorbeeld de ontwikkeling van een zelfhulpinstrument, van een destigmatiseringsprogramma of richtlijnen voor herstelondersteunende zorg.

De persoonlijke en collectieve ervaringskennis is de toetsteen zonder welke het niet mogelijk om de zorg en de samenleving herstelondersteunend te maken.

“Zelf merkte ik hoe lastig het is vanuit de positie van hulpverlener om eens rustig iemand een beetje te leren kennen. Alles moet snel, doelen moeten gesteld en problemen opgelost. Het is verleidelijk om juist hierover in gesprek te blijven en niet te praten over gedeelde (emotionele) ervaringen waarin je elkaar kunt vinden en contact kunt maken. (...) En dat dit vaak niet lukt, doet me misschien wel extra zeer omdat deze klem mij zelf jarenlang in zijn greep heeft gehad. Hierin ben ik uitgesloten en beschadigd geraakt en dit zie en voel ik dagelijks om mij heen gebeuren.”

Heleen Wadman, ervaringsdeskundige bij Lentis, in: *Participatie en Herstel*, 2019, 1, 7

Herstelondersteunende zorg en ervaringsdeskundigheid

Het inrichten van herstelondersteunende zorg is de gezamenlijke verantwoordelijkheid van een gehele organisatie. Deze cultuurverandering kan schuren met de bestaande orde. Een blijvende focus op de onderscheidende inzet van de ervaringsdeskundige en hoe deze aanvullend is aan andere disciplines, is nodig om herstelondersteunende zorg te realiseren. Een brede inzet van ervaringsdeskundigen is noodzakelijk, niet alleen in de directe zorg, maar ook in andere functies als die van coördinator, beleidsmedewerker, adviseur van raad van bestuur.

Uitpunten voor de ontwikkeling van herstelondersteunende zorg:

1. eigen regie in de zorg;
2. benutten van ervaringskennis;
3. toegang tot goede zorg;
4. verbinding met de maatschappij.

Goede praktijken van herstelondersteunende zorg, Werkplaats Herstelondersteuning, Utrecht, 2018.

Pijlers voor ervaringsdeskundigheid

Op grond van de inbreng van deze persoonlijke en collectieve ervaringskennis rusten de taken van de ervaringsdeskundige op de volgende twee pijlers:

1. methodische zelfhulp om ruimte te maken voor het delen van ervaringen en ten behoeve van zelfonderzoek;
2. emancipatie door het delen van kennis en inzichten met cliënten, collega's en partners in het sociale domein.

Kerntaken voor ervaringsdeskundigen

Dit leidt tot de drie kerntaken voor de beroepsmatige inzet van ervaringsdeskundigheid:

1. ondersteuning bij individuele herstelprocessen;
2. inrichting van herstelondersteunende zorg;
3. emancipatoire beïnvloeding van maatschappelijke processen gericht op het tegengaan van stigma(tisering) en het creëren van maatschappelijke kansen.

Beroepscompetentieprofiel Ervaringsdeskundigheid, Utrecht 2013.

Taken in een multidisciplinair zorgteam

Concrete taken voor ervaringsdeskundigen in een multidisciplinair zorgteam zoals een FACT-team zijn onder andere:

- faciliteren van het uitwisselen van ervaringen in zelfhulp, bijvoorbeeld WRAP (Wellness Recovery Action Plan), Herstellen doe je Zelf (HdjZ), herstelwerkgroepen, Fotovoice, madstudies (studiegroepen vanuit sociologisch, filosofisch en politicologisch perspectief op waanzin);
- voorlichting aan cliënten over mogelijkheden voor zelfhulp buiten de organisatie, bijvoorbeeld 12-stappenmodel, Buitenveldertgroepen, huiskamergroepen van plusminus (voorheen VMDB), herstelacademies;
- in individuele contacten delen van ervaringen met ontwrichting, de zorg en herstel. Onderscheidend van andere disciplines is het delen van de eigen persoonlijke ervaringen op een manier die voor de ander ruimte maakt om eigen betekenis in de ervaringen te vinden;
- binnen het team deskundigheidsbevordering en intervisie bieden over het persoonlijk proces van herstel en over stigma;
- initiëren en deelnemen aan werkgroepen over de inrichting van herstelondersteunende zorg en innovatie;
- zorg dragen voor het onderhouden van de eigen deskundigheid en beroepsontwikkeling, bijvoorbeeld door middel van intervisie, zelfstudie, scholing.

Beschikbare kennisbronnen

[Beroepscompetentieprofiel Ervaringsdeskundigheid \(2013\)](#)

Beschrijft de kern van het beroep en geeft een vertaling naar de vereiste competenties op niveau 3, 4 en 5

[Basiscurriculum Ervaringsdeskundigheid \(2015\) \(Negen basismodules\)](#)

Dit geeft voor 9 cruciale thema's een theoretische toelichting, een aantal mogelijke oefeningen en verwijzingen naar mogelijk lesmateriaal.

[Module Ervaringsdeskundigheid en suicidaliteit \(2018\)](#)

Sluit aan bij de modules in het basiscurriculum, biedt een theoretische achtergrond, aandachtspunten en mogelijke oefeningen en lesmateriaal.

[Leerplan Ervaringsdeskundigheid in zorg en welzijn niveau 4 en 5 \(2017\)](#)

Beschrijft vier leerlijnen op niveau 4 en 5 beschreven, respectievelijk Persoonlijke professionele ontwikkeling, Kennis herstel en ervaringsdeskundigheid, Kerntaken ervaringsdeskundige en Praktijkleren.

Onderzoek

De uitkomsten van onderzoek naar zelfhulpmethoden begeleid door ervaringsdeskundigen zijn overwegend positief.

Boevink, W. (2017). *HEE! Over Herstel, Empowerment en Ervaringsdeskundigheid in de psychiatrie* laat zien dat HEE-trajecten licht positieve invloed hebben op mentale veerkracht en zelfgerapporteerde symptomen en hiermee samenhangend verlaagd risico op klinisch verblijf of verblijf in een woonvorm.

Cook, J. e.a. (2013) *Impact of Wellness Recovery Action Planning on Service Utilization and Need in a Randomized Controlled Trial* laat een grotere daling zien van zowel zorggebruik als zorgbehoefte bij deelnemers aan een WRAP-cursus dan bij deelnemers aan een cursus welzijn en gezonde voeding.

Cook, J. e.a., (2011). *Results of a Randomized Controlled Trial of Mental Illness Self-management Using Wellness Recovery Action Planning* toont dat deelnemers aan de zelfhulpmethode WRAP minder last hebben van symptomen, hoger scoren op hoop en een hogere subjectieve kwaliteit van leven ervaren.

Gestel-Timmermans, (2011). *Recovery is up to you, evaluation of a peer-run course* laat voor de zelfhulpmethode *Herstellen doe je Zelf* positieve uitkomsten zien op empowerment, hoop en (zelf)vertrouwen.

Jonikas, J.A. e.a. (2011) *Improving Propensity for Patient Self-Advocacy Through Wellness Recovery Action Planning: Results of a Randomized Controlled Trial* laten zien dat deelnemers aan WRAP beter voor hun eigen behoeften en belangen opkomen in hun contacten met GGZ-hulpverleners.

Vugt, M.D. van, Mulder, C.L., Bähler, M., Delespaul, Ph., Westen, K., Kroon, H. (2018) Modelgetrouwheid van flexible assertive community treatment (F-ACT)-teams: resultaten van vijf jaar auditeren. *Tijdschrift voor Psychiatrie* 60,7, 441-448. De algemene inzet in FACT teams laat zien dat op herstel en herstelondersteuning de resultaten van FACT-teams achterblijven.

[Hier](#) vindt u samenvattingen van internationaal onderzoek naar de inzet van ervaringsdeskundigheid.

Colofon

Dit is een uitgave van Kenniscentrum Phrenos,
te downloaden via www.kenniscentrumphrenos.nl
© 2020 Kenniscentrum Phrenos, Utrecht
Foto: René Vos | Opmaak: Studio aan de Werf, Utrecht

De inhoud van de brochure is met bronvermelding vrij te verspreiden.